

ABORDAREA CANTITATIVĂ A CERERII PRIVIND SERVICIILE FINANCIARE ÎN MEDIUL RURAL

Lilia DUMBRAVANU, *lector universitar, doctorandă,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți,*

Résumé: *L'objectif de cet article est d'analyser théoriquement les services financiers dans les zones rurales en référence à la pratique. Pour atteindre l'objectif fixé il est proposé de trouver la réponse à plusieurs questions: Quelle est la demande pour les services financiers? Comment analyser la demande de services financiers? Comment est assuré le financement? D'où proviennent les fonds de financement? Pourquoi utiliser certains modes de financement? Comment expliquer le choix des besoins et des sources de financement? Quelles sont les conditions internes d'un ménage qui déterminent l'utilisation du microcrédit?*

Mots-clés: *services financiers, fermes, zones rurales, demande de crédit, financement, fonds, mécanisme de financement, crédit agricole.*

La baza desfășurării acestui articol apar două întrebări cheie: Ce reprezintă cererea pentru servicii financiare? Cum de analizat această cerere? Răspuns întrebările respective vom încerca să găsim prin intermediul cercetărilor științifice ulterioare. *Pag. 196*

În aceste condiții putem afirma că gospodăriile gestionează un portofoliu de active pentru a atinge obiectivele sale. Utilizarea activelor externe se produce atunci când activele proprii din patrimoniul gospodăriei sunt insuficiente pentru a acoperi necesitățile identificate de activități. Aceasta cerere de active externe are loc, de asemenea, în funcție de activele proprii din patrimoniul gospodăriei. În ceea ce privește activele financiare, cererea gospodăriei este esențial constituită din credit. Acest lucru nu exclude structuri de economii. Astfel, poate fi luată în considerare din partea gospodăriilor o cerere de servicii financiare, inclusiv economia și creditul.

Această cerere de servicii financiare din partea gospodăriilor poate fi pur și simplu studiată în același fel ca cererea de active, și este, prin urmare, o funcție: (1) a averii totale de care dispune gospodăria: capital fizic (echipamente și imobilizări); capital uman; capital social; capital financiar (economie monetară și credit); (2) prețul și randamentul activelor, (3) gusturile și preferințele gospodăriilor.

În baza tuturor acestor factori interni în gospodării, analiza economică este centrată pe determinanții interni ai comportamentului financiar al menajelor rurale. Astfel, studiul funcționării gospodăriilor și comportamentul lor financiar este organizat în jurul a două domenii care corespund celor două grupuri de întrebări: cum? și pentru ce?

- Cum este asigurată finanțarea? De unde provin fondurile? Este aceasta o eco-nomie oficială sau neoficială a gospodăriei?

- De ce se apelează la aceste moduri de finanțare? Cum se explică alegerile nevoilor de finanțare și a surselor de finanțare? Care sunt condițiile interne ale gospodăriei (baza de resurse, talia familiei, obiectivele), ce determină recurgerea la microcredit?

Cererea privind serviciile de economii și de credit a fost de multe ori analizată cu ajutorul modelelor econometrice. Ca o ilustrare, Areetey (1997) a dezvoltat un model econometric în care a integrat cererea de credit în modelul pentru gospodăriile din mediul rural ale căror ipoteze de bază dictează cererea de credit, considerat ca un punct hotărâtor, limita. El spune că dacă veniturile gospodăriilor (Y) din activitățile lor agricole (Y_a), non-agricole (Y_b) și salariul (Y_c) nu sunt suficiente pentru a acoperi nevoile lor de consum (C) și de investiții (I), atunci ei recurg la credite (K): $Y_a + Y_b + Y_c = C + I$ sau $K = C + I - Y$

Menajele rurale studiate de către Areetey în 1997 au în realitate mai multe obiective, și atitudinea lor față de diferite activități agricole sau nu, precum și disponibilitatea forței de muncă este o funcție a oportunităților de creditare care există. Modelul gospodăriilor din mediul rural este, astfel, rescris după cum urmează.

Funcția obiectivului în acest sens constă în maximizarea utilității (consum și petrecerea timpului liber), combinînd producția agricolă, non-agricolă și salariul. Și alte obiective ar fi: stabilizarea veniturilor, gestionarea riscurilor, asigurarea securității alimentare.

La acest nivel se manifestă constrângeri ale mediului economic și instituțional al gospodăriilor (inclusiv piețele și politicile guvernamentale) care au un impact asupra intrărilor, produselor, terenurilor, forței de muncă și a creditului.

Această funcție a obiectivului gospodăriilor este afectată de: alegerile lor de consum ale produselor proprii sau cele care le cumpără (ipoteza modelului Barnum Squire) și impactul asupra fezabilității și profitabilității relative a activităților agricole și non-agricole.

Janvry în anul 1991 arată că, dacă piața de credit există, gospodăriile aleg în mod liber între activitățile agricole și non-agricole. Dar dacă piața de credit nu există, atunci gospodăriile maximizează utilitatea, transferând resursele de producție non-agricolă la resursele agricole, într-o manieră de a asigura producția agricolă în viitor.

Acest transfer intern de resurse financiare în cadrul gospodăriilor țărănești de la o activitate la alta este principalul *mecanism de finanțare*, recurgerea la credit fiind foarte slabă.

Areetey (1997) citează exemplele din Senegal, unde fondurile provenite din activitățile extra-agricole finanțează activitățile agricole, în Benin unde numai țăranii fără pământ, având, de asemenea, activități extra-agricole, puteau apela în mod paradoxal la creditul agricol, același lucru a fost evidențiat în lucrările lui Kenya. De fapt, în lipsa ofertei suficiente de credit, costurile de tranzacție compromit rentabilitatea creditului și descurajează creditul pentru investiții.

Cererea totală de credit, care este suma dintre cererea relevantă (debitori potențiali care doresc credit în condițiile actuale de raritate a ofertei de credit) și cererea potențială de credit (debitorii potențiali care indică lipsa de credit ca o constrângere, dar nu cer credit din cauza condițiilor de piață), este inferioară ofertei de credit.

Cererea evidențiată slab de credit se explică prin faptul că oferta scăzută de credit contribuie la lipsa de cerere.

Wampfler în 1996 identifică alți factori care ar putea explica nivelul scăzut al cererii pentru credite. Este vorba despre practicarea în unitățile rurale a businessului de familie și a resurselor funciare, doi factori principali ai producției în mediul rural și care determină deseori existența și nivelul activității agricole (factori interni) și accesul lor la piețe (factori externi, inclusiv existența structurilor de transformare locală și a drumurilor spre marile centre de consum).

În absența piețelor forței de muncă și al pământului, așa cum se întâmplă adesea în zonele rurale din țările în curs de dezvoltare, precum și în lipsa accesului la resurse externe, sub formă de muncă remunerată sau a spațiilor funciare gratuite (de exemplu: pășuni), disponibilitatea împrumuturilor mici servește la nivel local foarte puțin!

Wampfler (1996) a arătat că, în aceste cazuri, utilizarea creditelor a fost inutilă și, uneori, a contribuit la sărăcirea și mai mare a unor fermieri, aceștia din urmă fiind obligați să revândă o parte din activele lor, și apoi se bazau pe generozitatea satului pentru a rambursa sumele datorate.

Soluții există pentru a ocoli lipsa piețelor construite în jurul capacității de a întreprinde și de a inova care se traduce prin diversificarea în alte forme ale activității inexistente sau puțin dezvoltate în mediul respectiv, ca de exemplu, servicii de transport, de aprovizionare cu materii prime și piese de schimb. Cu toate acestea, s-a raportat că această capacitate este legată de cunoștințele acumulate în special de către migranții care se întorc, care au viziuni mai largi privind piața și posibilitățile lor, astfel dispun de mai multe informații. În plus, aceste noi activități necesită credite mai mari decât cele disponibile în general la nivel local.

Alți factori determinanți ai cererii de credite raportate de Wampfler (1996) includ tipurile de producție și rentabilitatea lor, măiestria proceselor de producție (trasee tehnice) și, de asemenea, soluțiile problemelor agronomice (maladii, calitatea semințelor etc.)

Bomda (1998) analizează factorii determinanți ai ofertei de economii și ai cererii de credit:

- pentru factorii care *influențează* cererea de credite se reține mediul economic, caracteristicile socio-economice și demografice ale clientelei, precum și tipurile de tehnologii financiare;
- pentru factorii *determinanți* ai economiilor el analizează capacitatea și dorința de a economisi, disponibilitatea facilităților de economii, motivația de a constitui o economie financiară.

Modelul specific pentru Bomda (1998) are forma:

$$Vit = f(Csi, Cri, Ciei)$$

Vit este cantitatea de economii realizate de către *i* individ în anul *t*;

$$Zit = f(Csi, Cri, Cici)$$

Zit este valoarea creditului solicitat de către *i* individ în anul *t*;

Csi este vectorul caracteristicilor socio-economice: vîrstă, sex, nivel de educație, talia familiei, rația de dependență (număr non-activ pe număr activ), suprafața terenului disponibil, valoarea echipamentelor agricole, sursele de venit, venitul anual total;

Cri este vectorul caracteristicilor relațiilor dintre persoane și instituții financiare utilizate: numărul și tipurile, distanța locului de reședință, durata relației, costurile de tranzacție pentru individ, suma de credit primită / de economie efectuată în perioada *t-1*, frecvența depozitelor;

Ciei este vectorul caracteristicilor instituțiilor financiare cu care individul *i* efectuează depozitele sale de economie;

Cici este vectorul caracteristicilor instituțiilor financiare cu care individul *i* efectuează cererile sale de credit;

Ciei și *Cici* includ: rata de economisire *i* (pentru economie sau credit), transparența, lichiditatea, discreția sau confidențialitatea tranzacțiilor, securitatea fondurilor.

Metoda celor mai mici pătrate a fost utilizată pentru a evalua modelele. Rezultatele arată că rata dobânzii are un rol neclar privind economia și creditul: într-adevăr, se poate face creșterea economiilor, dar factorii cum ar fi accesibilitatea, lichiditatea, securitatea, calitatea serviciilor și existența unor servicii non-financiare afectează mai mult economisirile și creditul decât rata dobânzii. Factorii instituționali și tehnologia creditului influențează rambursarea creditului.

Rezultatele analizei arată o foarte slabă contribuție a factorilor economici (cu excepția veniturilor) și o importanță deosebită a factorilor socio-culturali cu privire la decizia de a economisi. Ei arată, de asemenea, că alegerea mecanismelor de economii (locul economiei) depinde de: securitatea, încrederea, disponibilitatea, distanța, serviciile, ratele dobânzilor.

Analiza cantitativă arată că, de fapt, nu putem separa cererea privind serviciile financiare pentru producție de consum de alte nevoi de uz gospodăresc, pentru că așa cum a declarat deja Zeller (1995), sferile de producție și consum sunt interdependente. Potrivit lui, experiențele anterioare ale proiectelor de credit de multe ori nu au atins previziunile lor, în parte, pentru că abordarea standard a finanțelor rurale era centrată pe finanțarea producției agricole, neglijând alte aspecte ale cererii menajelor în limitele consumului, de asigurare (sănătate, imprevizibil) și pentru dezvoltarea activităților non-agricole. Această neglijare a dus la prăbușirea sistemului de credit agricol, pentru că odată cu urgența nevoilor, finanțarea, mai degrabă, este utilizată pentru consum, chiar și echipamentele de producție sunt vândute pentru a acoperi deficitul alimentare.

S-a demonstrat că strategiile de gestionare a riscurilor ale insecurității alimentare, pe termen mediu și lung includ de fapt recurgerea la credit și la diversificarea surselor de venit. Dar pe termen scurt, în lipsa finanțării, gospodăriile vând capitalul de producție. În acest scop, Zeller arată că, prin prisma analizei cererii de servicii financiare din partea gospodăriilor rurale, cum ar fi serviciile financiare flexibile și multiple, care asigură securitatea alimentară, au un impact pozitiv asupra consumului, asupra veniturilor și asupra stabilizării bunurilor menajelor.

Această legătură între securitatea alimentară și accesul la servicii financiare întărește ideea de alegere greșită a politicii financiare centrate unic pe producție în detrimentul altor nevoi ale gospodăriilor.

Alt motiv pentru eșecul programelor de credit agricol este lipsa de atenție acordată infrastructurii rurale și constrângerilor proprii gospodăriilor, care determină preferințele lor și chiar accesul lor la serviciile financiare care le sunt oferite. Alți autori care au analizat preferințele respective le găsesc mai mult ca motivații calitative.

Resurse bibliografice

1. ARYEETAY E. *Rural finance in Africa: institutional development and access for the poor*, Annual World Bank Conference, 1997, p. 149-187.

2. BOMDA J. *Determinants de l'epargne et du credit, et leurs implications pour le developpement du systeme financier rural au Cameroun*. These de doctorat Universite de Hohenheim, Peter Lang Verlag, 1998.
3. FOKO E. *Le systeme d'epargne rurale: analyse du fonctionnement et des performances dans l'Ouest Cameroun*, These de Doctorat en Sciences Economiques, Universite Lumiere Lyon 2, 1998, 365 p.
4. ZELLER M. *The demand for financial services by rural households: conceptual framework and empirical finding*, *Quarterly Journal of International Agriculture*, vol.34, n. 2, 1995, p. 149-170.